

СОЦІАЛЬНИЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ

В статті розглянуто сутність поняття «соціальний аудит», досліджено думки науковців щодо визначення даної дефініції, визначено причини його виникнення та розвитку в Україні, охарактеризовано основні принципи, на яких базується проведення соціального аудиту.

Ключові слова: соціальний аудит, менеджмент якості, соціально-економічні відносини, соціальний клімат, зацікавлені користувачі.

CHENASH V. S.
Khmelnitsky National University

SOCIAL AUDIT AS A TOOL FOR IMPROVING THE EFFICIENCY OF QUALITY MANAGEMENT

In the article we reviewed the essence of the concept of "social audit", investigated opinions of researchers to determine this definition, defined causes of appearance and development of social audit in Ukraine, described the basic principles underlying the realization of social audit. Also, we analyzed the stages of social audit in the company and described the actions to be taken at each stage of an audit survey. We identified interested users of the results of social audit and the necessity and feasibility of a social audit.

Keywords: social audit, quality management, social and economic relations, social climate, interested users.

Постановка проблеми. Світові глобалізаційні процеси мають значний вплив на економіку України, що пояснює тенденцію до соціалізації бізнесу. Вирішальним фактором економічного розвитку стає людський ресурс, а інвестиції в людський капітал визнані одними з найбільш рентабельних. Проте нестабільна ситуація в державі та фінансова криза погіршили соціально-економічний клімат, що зумовлює актуальність запровадження та поширення соціального аудиту на підприємствах з метою ефективної та об'єктивної оцінки соціальної ситуації. В свою чергу, для підприємств соціальний аудит є можливістю забезпечити свою позицію соціально-відповідального суб'єкта суспільних відносин та більш ефективно використовувати кадровий потенціал.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогодні існує значна кількість публікацій, присвячених питанню соціального аудиту. Значний внесок в дослідження даної проблематики зробили такі вчені, як Воляник Г.М., Марікян С.В., Марушко Н.С., Мехеда Н.Г., Попов Ю.Н., Саченко С.І., Сотула О.В., Шулулус О.О. та інші. Не зважаючи на те, що тема дослідження була досить широко висвітлена у публікаціях, питання соціального аудиту на підприємствах та окреслення кола осіб, зацікавлених в його результатах потребує подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є визначення сутності поняття «соціальний аудит», аналіз основних етапів його проведення та кола зацікавлених осіб в його результатах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ідея соціального аудиту зародилася ще в минулому столітті, проте лише в 90-х рр. вона була втілена у життя в країнах із розвинутою ринковою економікою. Ініціатором соціального аудиту став приватний бізнес, який усвідомив необхідність в об'єктивному та високопрофесійному обстеженні соціальних відносин на своїх підприємствах [2, с. 161]. В Україні соціальний аудит ще не набув великої популярності, проте з кожним роком все більша кількість власників та керівників суб'єктів господарювання усвідомлюють його необхідність та перспективність для розвитку підприємства. Серед причин виникнення соціального аудиту в Україні доцільно відзначити наступні:

- зростання ролі соціального чинника та людського капіталу;
- підвищення соціальної відповідальності бізнесу;
- економічна функція підприємства значною мірою починає визначатися соціальною функцією;
- суб'єкти господарювання повинні дотримуватися вимог як національного, так і міжнародного законодавства;
- тенденція до збільшення кількості не фінансових звітів щодо підвищення якості управління суб'єктом господарювання [1, с. 46].

Отже, перш за все, необхідно чітко усвідомити що ж являє собою соціальний аудит. В економічних

працях науковців немає єдиного визначення дефініції «соціальний аудит», окремі визначення розглянуті ними узагальнено в табл. 1.

Отже, узагальнюючи підходи до визначення понятійного апарату, соціальний аудит — це процес оцінки та підготовки аудиторського звіту з метою підвищення ефективності функціонування та стилю роботи суб'єкта господарювання. За допомогою соціального аудиту здійснюється оцінка ступеню корпоративної соціальної відповідальності, формальних та неформальних правил поведінки всередині суб'єкта господарювання з метою формування стратегії менеджменту якості та розвитку людських ресурсів [7, с. 50].

Таблиця 1

Визначення поняття «соціальний аудит» в економічній літературі

Автор	Розуміння поняття
Ватьє Р. [3]	інструмент управління, керівництва і способу спостереження, який, за аналогією з фінансовою або бухгалтерською ревізією, дає можливість оцінити здатність підприємства або організації управляти соціальними проблемами, що викликані його професійною діяльністю
Попов Ю.Н., Шулує О.О. [9, с. 6]	спосіб всебічної і об'єктивної оцінки стану соціальних відносин на різних рівнях (корпоративному, муніципальному, галузевому, регіональному, національному), який дозволяє виявити потенційні загрози погіршення соціального клімату, розкрити резерви розвитку людських ресурсів
Сотула О.В., Н.О. Юсіф [8, с. 50]	процес систематичного спостереження, контролю, оцінювання та підвищення ефективності функціонування і стилю роботи організації, засіб вимірювання її впливу на суспільство в цілому
Мехеда Н.Г., Маджула А. [6]	специфічна форма аналізу, ревізії умов соціального середовища підприємства з метою виявлення чинників соціального ризику і здійснення пропозицій щодо їх зниження
Марушко Н.С., Воляник Г.М. [5, с. 170]	інструмент регулювання соціо-економічних відносин за допомогою добровільного соціального діалогу всіх сторін, зацікавлених у досягненні соціального консенсусу

На сьогодні соціальний аудит базується на наступних принципах: добровільності, конфіденційності, комплексності, персоніфікації спрямованості послуг та взаємної відповідальності сторін, розглянемо кожен з них більш детально. Принцип добровільності передбачає, що впровадження соціального аудиту не повинне носити обов'язковий характер, адже це може негативно вплинути на його результати. Безумовно проведення соціального аудиту повинне відбуватися за умов повної конфіденційності. Соціальний аудит набуває тенденції поряд з проведенням інших видів аудиту: аудит фінансової звітності, екологічний аудит, енерго-аудит тощо, що забезпечує його комплексність. Також сторони соціального аудиту несуть взаємну відповідальність за умови досягнення домовленості сторін щодо створення умов для об'єктивного й прозорого соціального аудиту. Отже, соціальний аудит як послуга є персоніфікованим, адже виключає можливість надання кількох однакових результатів аудиторської перевірки [1, с. 45].

Саченко С.І. в своїх дослідженнях окреслює п'ять етапів проведення соціального аудиту, а саме: організація соціального обліку, підготовчий етап, визначення меж аудиту та зацікавлених сторін, власне проведення соціального аудиту, а також етап зворотного зв'язку (рис. 1). Перший етап передбачає вибір ключових показників для соціального обліку. Підготовчий етап проведення соціального аудиту включає досягнення розуміння сторонами принципів соціального аудиту; формування ключових цінностей та соціальних завдань суб'єкта господарювання. На другому етапі визначають заходи щодо реалізації поточних проєктів та формують бюджет соціального аудиту [7].

Наступний етап передбачає визначення зацікавлених сторін та меж соціального аудиту, в рамках даного етапу виявляють ключові проблеми для соціального аудиту, визначають мету, завдання, основні питання та заходи для організації проведення соціального аудиту, ідентифікують зацікавлених сторін та безпосередньо укладають договір про проведення соціального аудиту. Четвертий етап – власне проведення аудиту включає ряд наступних заходів:

- формування плану та програми соціального аудиту;
- перевірка даних, їх оцінка, аналіз якості соціального обліку та звітності;
- формування звіту за результатами соціального аудиту;
- представлення (оприлюднення) звіту зацікавленим сторонам.

Заклучний етап соціального аудиту побудований на зворотному зв'язку та полягає у коригуванні

окремих заходів соціальної політики суб'єкта господарювання, формуванні лояльності до підприємства та узгодженні соціальних цілей зі стратегією менеджменту якості [7].

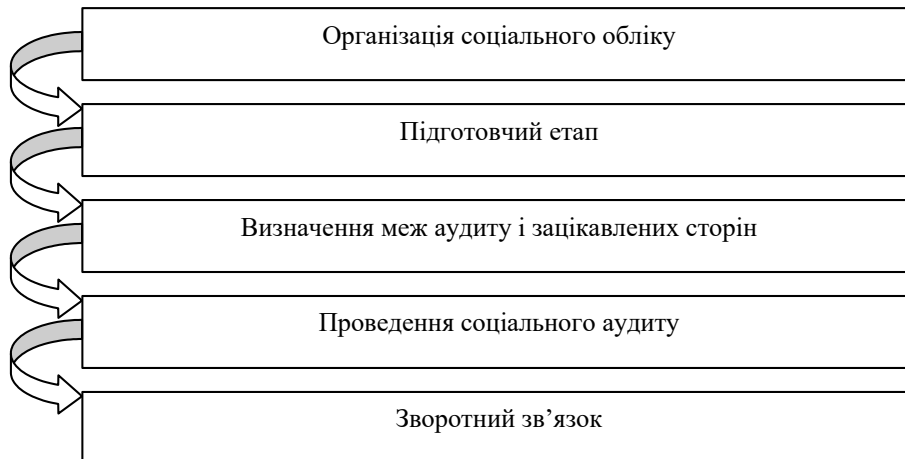

Рис. 1. Етапи проведення соціального аудиту [7]

З огляду на те, що значення соціального аудиту зростає, відповідно і збільшується кількість зацікавлених сторін. Основними користувачами результатів соціального аудиту є власники суб'єктів господарювання, для яких соціальний аудит є важливим інструментом підвищення якості менеджменту. Результати соціального аудиту також є корисними для інвесторів, так як можуть стати основою прогнозу відносно майбутніх фінансових вигод або втрат, пов'язаних з інвестиціями й оцінюванням соціальних ризиків. Що стосується безпосередньо вищого керівництва суб'єкта господарювання, то в даному випадку соціальний аудит виступає допоміжним інструментом в процесі управління підприємством. Велике значення соціальний аудит має для них в оперативному менеджменті, так як дає можливість завчасно виявляти загострення соціального характеру; ефективніше використовувати мотиваційну функцію, мінімізувати соціальні ризики [4, с. 16].

Для найманих працівників та їх представників результати соціального аудиту необхідні для того, щоб перевірити рівень та якість виконання умов колективних договорів та етичних норм кодексів корпоративної етики. Споживачі також у власних інтересах можуть використовувати результати аудиторського дослідження, зокрема аудиторський висновок дасть більш об'єктивне уявлення про підприємство: рівень виконання соціальних стандартів, пов'язаних з соціальним іміджем підприємства, його участь у формуванні соціальної інфраструктури та благодійної діяльності тощо.

Органи державної влади та місцевого самоврядування також безпосередньо зацікавлені в соціальному аудиті, це пояснюється тим, що його результати дають можливість владі отримати найбільш узагальнену та достовірну інформацію щодо соціального клімату на рівні регіону, галузі, підприємства. Також соціальний аудит може стати ефективним інструментом у розробці регіональної соціальної політики та бути використаним як засіб налагодження співпраці між владою та об'єднаннями працевластців, профспілками, неурядовими організаціями та іншими інститутами громадянського суспільства [4, с. 17].

Висновки. Отже, підсумовуючи вище викладене, доцільно відзначити, що соціальний аудит – інструмент оцінки, спостереження та контролю за соціально-економічними відносинами, метою якого є визначення факторів соціального ризику та резервів розвитку людського ресурсу задля забезпечення сприятливого соціального клімату суб'єкта господарювання та підвищення ефективності системи менеджменту якості. З кожним роком значення та доцільність проведення соціального аудиту зростає. Таку тенденцію можна пояснити перевагами, які надає аудиторське дослідження: сприяє залученню додаткових інвестицій; підвищує інвестиційну привабливість підприємства; виявляє недоліки в роботі менеджменту; знижує рівень соціальної напруженості в колективі; сприяє запобіганню соціально-екологічним ризикам, покращує імідж суб'єкта господарювання та, як наслідок, підвищує довіру до нього [1, с. 47]. Таким чином, економічна та соціальна кризи зумовлюють необхідність в розробці засобів дослідження та управління соціально-економічними процесами, одним з яких може бути соціальний аудит.

Література

1. Гнатюк О. Соціальний аудит як метод регулювання соціально-трудових відносин на залізничному транспорті України / О. Гнатюк // Українські залізниці. – 2014. – № 10 (16). – С. 43–47.
2. Емелин В.Н. Социальный аудит как метод повышения эффективности деятельности предприятия / В.Н. Емелин, Ю.Н. Скворцова // Молодой ученый. – 2013. – № 7. – С. 161–163.
3. Колбасов И.В. Диагностический метод аудита в сфере управления человеческими ресурсами как средство повышения эффективности организации [Электронный ресурс] / И.В. Колбасов // Управление персоналом. – 2008. – № 10. – Режим доступа : <http://www.hrm21.ru/rus/actual/?action=show&id=4023>.
4. Марікян С.В. Методологічні основи соціального аудиту / С.В. Марікян // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. – 2013. – № 57. – С. 13–18.
5. Марушко Н.С. Соціальний аудит як інструмент соціальної безпеки підприємства / Н.С. Марушко, Г.М. Воляник // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2013. – № 767. – С. 164–171.
6. Мехеда Н.Г. Планування соціальної безпеки на підприємстві [Електронний ресурс] / Н.Г. Мехеда, А. Маджула // Черкаський Нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – 2010. – № 1. – Режим доступа : http://www.rusnauka.com/4_SND_2012/Economics/3_99115.doc.htm
7. Саченко С.І. Планування соціального аудиту [Електронний ресурс] / Саченко С.І., Бабій Л.А. – Режим доступа : <http://global-national.in.ua/archive/13-2016/122.pdf>
8. Сотула О.В. Соціальний аудит як важлива складова економічного розвитку держави / О.В. Сотула, Н.О. Юсіф // Збірник наукових праць ЧДТУ. – 2014. – № 38. – Ч. 2. – Т. 2. – С. 49–54.
9. Шулуc А. А. Концепция российской модели социального аудита / А. А. Шулуc, Ю. Н. Попов // Народонаселение. – 2007. – № 4. – С. 4–9.

Надійшла 12.10.2016; рецензент: д. е. н. Григорук П. М.